

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

1 Quo anno ætatis Christus diem obierit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

capit. 4. tempore Tiberij plures ciuitates in Asia terramotu corruisse. Quem terramotum accidisse eodem die passionis Domini multi arbitrantur, ad quem videntur alluisse August. de mirabilibus sacrae Scripturae lib. 2. cap. 3. dicens: In die mortis Domini duodecim ciuitates in Thracia terramotu concidisse. Sed tamen eum terramotum non in anno Dominicae passionis: sed tredecim, vel quatuordecim annos antea accidisse, colligitur ex Euseb. in Chronico, qui terramotum illum adscribit quinto anno Tiberij: cum tamen Christus anno 18. vel. 19. eiusdem Tiberij obierit. Nihilominus tamen idem Euseb. in 18. anno Tiberij scribit haec verba: *Bithinia terramotu concussa. & in Vrbe Nyssena ad eas plurimas corruerunt, quae omnia his congruunt, quae in passione Saluatoris acciderunt.* Et infra, ex Phlegonte refert, hunc terramotum Bithiniae eodem anno, & die, quo generalis solis defectio, accidisse. Itaque duo terramotus videntur accidisse in Asia tempore Tiberij, vniueque eorum in diem passionis Domini incidisse, fuit igitur mota terra in aliis regionibus extra Iudaeam. An vero tota terra contremuerit, non constat.

Tertium prodigium fuit petrarum discissio. Quod aliqui existimant consequutum esse ex vehementi terramotu & petrarum concussione. Quod fieri quidem potuit: tamen Matth. hoc narrat, ut prodigium diuersum, & speciali Dei prouidentia factum ad conuincendam Iudeorum perfidiam, & eorum corda lapidea significanda, quae tot prodigiis commota non sunt, cum tamen dura saxa scissa fuerint. Addit Hieronymus ex Euangelio Nazaraeorum, etiam superliminare templi, quod ingentis erat magnitudinis per medium diuisum fuisse, & Cyrill. Ierosolymitan. Cat. 13. refert, in monte Caluariae usque in hodiernam diem apparere, claresque monstrari ubi petrae scissae sint propter Christum. Praeterea, dicitur esse traditio incolarum eius loci, rupem illius montis, in qua tres cruces fixae erant, ita diuisam fuisse, ut scissio inter crucem Christi, malique latronis interiecta sit, quasi eum a Christo separans. Refert denique Baronius in Annalibus, anno 34. non solum Ierosolymis, sed in aliis etiam regionibus disruptos fuisse montes, scilicet montem Aluerniae in Hetruria, & Caierae promontorium prope campanum litus, quod dicit constare ex traditione incolarum.

Quartum prodigium fuit sepulchrorum patefactio. Quod Caesar Baron. terramotui etiam tribuit. Sed dubitari non potest quin fuerit singulari Dei prouidentia factum ad efficaciam mortis Christi ostendendam, per quam mortua mors fuerat, & sancti erant ad immortalem vitam reuocandi. Vnde D. Thomas supra questio. 45. art. 4. ad 3. *Aperta sunt monumenta ad ostendendum, quod per eius mortem mortuis vita daretur, & Cyrill. Ierosol. dicta cat. 13. Defecit (inquit) sol propter iustitiam solem, petrae scissae sunt propter spiritalem petram, sepulchra aperta sunt, & mortui surrexerunt propter eum, qui est inter mortuos liber, & emisit ipse victos de lacu non habente aquam.* Obseruanda autem sunt verba Matthaei sic scribentis. *Et monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt, & exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.*

In quibus dubitari potest, an haec omnia acciderint statim mortuo Christo. Nam difficile est creditu, aliquem ex iis sanctis ante Christum surrexisse: e contrario vero non videtur posse dubitari, quin monumenta statim aperta fuerint simul cum terramotu, & petrarum scissione: at vero resurrectio sanctorum eodem contextu, & modo narratur. Nihilominus dicendum est, monumenta quidem fuisse aperta eodem tempore, quo terramotus fiebat, & saxorum crepitus, ac scissio. Ita enim Matth. indicat, & omnes interpretes, & sancti exponunt. Quia o-

Fr. Suarez tom. 2.

omnia haec signa sunt quodammodo eiusdem rationis, & inter se connexa, praesertim, si verum est, ex terramotu reliqua esse consequuta. At vero de corporibus, quae in monumentis iacebant, probabile est non surrexisse usque ad Christi resurrectionem. Nam ipse Matth. dicit. *Exiisse de monumentis post resurrectionem Christi:* ita enim distinguenda, & construenda sunt verba Matth. ut habemus in Vulgata. Certum est autem simul, ac surrexerunt, exiisse de monumentis. Itaque alia verba. *Et multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt,* per anticipationem posita sunt, de qua re plura dicimus infra, de Christi resurrectione agentes.

Praeter haec prodigia, quae ex Euangelio habentur, narrat aliud Hiero. & Chrysost. in Matth. Euseb. in Chronico, auditas scilicet tunc fuisse voces in templo clamantium. *Migremus ex hoc loco.* Sed an hoc acciderit tempore passionis, incertum est. Nam Ioseph (cuius testimonio Hieron. & Euseb. vtuntur) factum esse dicit paulo ante excidium Ierosolymitanum tempore pentecostes, ut constat ex lib. 2. de bello Iudaico c. 13. & lib. 7. ca. 21. Aliud ex Plutarcho narrat Euseb. libr. 6. de preparatione c. 9. circa insulas (quas appellat Echinadas) a quibusdam Romanis ex Aegypto in Italiam nauigantibus auditam fuisse vocem gubernatori nauis praecipientem. *Quando iuxta paludem fueris, annuncia Pan magnam mortuum esse.* Quod cum ille fecisset, magnus gemitus auditus est quorundam discendentium ab illo loco. Quod referunt ad mortem Christi, per quam princeps huius mundi foras eiectus est. Denique Paulus Palacios super Mat. aliud prodigium refert ex reuelatione Sanctae Brigittae. Eodem momento, quo Christus expirauit, omnes homines, qui ubique terrarum erant subito quodam horrore ac timore fuisse percussos, causam illius effectus ignorantes. Sed horum, qui in Euangelio non habentur, fides sit penes auctores.

DISPUTATIO XL.

in sex Sectiones distributa.

De tempore passionis, & mortis Domini.

Disputationem hanc in hunc locum reuocamus, quoniam passioni, & morti Christi communis est. Sumus autem in ea annum, mensem, diem, & horam declaraturi, in qua Christus mortuus est. Et quoniam ex Euangelio constat mortuum esse die proximè sequenti, postquam cum discipulis cenauit, hic etiam tractanda erit celebris illa controuersia, quo die lunae Christus cenauerit, ac mortuus fuerit. Quamobrem non poterit disputatio haec non esse ceteris prolixior.

SECTIO I.

Quo anno etatis suae Christus Dominus diem obierit.

Inquirimus primum omnium etatis annu, quoniam in illo cognito: & suppositis iis, quae superiori tomo de anno incarnationis Dominicae dicta sunt, facile erit intelligere, quo anno ab orbe condito fuerit mortuus. In hac ergo quaestione sex inuenio sententias, quatuor improbabiles, & iam antiquatas: duas vero probabiles, ex quatuor prioribus duae peccant per excessum, per defectum duae.

Prima est Christum excessisse quadagesimum aetatis annum. Haec docuit Irenaeus 2. lib. contra haereses. capit. 39. & 40. ubi fere quinquaginta annos etatis Christo attribuit. August. etiam lib. 2. de doctrina Christi. c. 28. refert quosdam dixisse, Christum qua-

Li 2 dragin=

Eom. 8.

A. 1.

Ioseph.

draginta sex annos vixisse, quos ex ignorantia historia lapsos dicit Et Irenæus quidem suam sententiam confirmavit: primo autoritate, & traditione quorundam præbiterorum Asiæ, indicans eos à Ioanne Evangelista edoctos fuisse. Secundo id colligit ex verbis Ioann. 8. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Nullus enim ad iuvenem triginta annorum ita loquitur, sed ad eum, qui iam non longe à quinquagesimo ætatis anno distare videtur. Tertio addit coniecturas, scilicet quia decuit Christum omnem hominis ætatem sanctificare. Præterea, quia hæc ætas prouectior, honorabilior, & muneri præceptoris accommodatior erat. Hæc verò sententia ab omnibus Patribus reiecta est. Quia tum ex Evangelica, tum ex humana historia falsa esse conuincitur. Primum satis constat ex ijs, quæ dicta sunt de tempore, quo Christus baptizatus est, ac prædicauit. Nam ex Evangelio constat baptizatum esse trigentesimum annum agentem, & paulo post suam prædicationem inchoasse, vt ex modo Evangelica narrationis, & ex verbis Petri Act. 1. constat. Rursus non prædicauit ultra quatuor annos, præsertim à miraculo nuptiarum, vt in superioribus ostensum. Secundum declaratur, quia Christus passus est sub Pontio Pilato, vt præter Evangelicam historiam scripti etiam Ioseph lib. 18. antiq. ca. 6. vbi Christo Domino illustre testimonium reddit. Idem verò Ioseph. eod. lib. ca. 11. refert Pilatum ante Tiberij mortem Ierosolyma discessisse, ergo necesse est, vt Christi mors Tiberio imperante contingerit: Tiberius autem viginti tribus annis nondum integris imperauit, vt in omnibus historiis vulgatum est. Cui ergo trigentesimus Christi annus in XV. imperij Tiberij incidit, nullo modo potuit quadagesimum ætatis annum Christus attingere. Et hoc euidentius constabit ex sequentibus, vbi ostendemus Christum decimo octauo, vel decimo nono anno imperij Tiberij Cesaris passum esse. Fundamenta Irenæi non habent difficilem responsionem. Illorum. a. præbiterorum traditiones apocryphæ sunt, & ignotæ autoritatis. Illa autem verba Evangelij, *Quinquaginta annos nondum habes*, dici potuerunt vitato quodam, & vulgari modo loquendi, vel certe quod Christus, ob vultus grauitatem, & corporis macerationem, ac seueram vitam, maioris ætatis appareret, quam re ipsa esset. Reliqua solutione non indigent.

Secunda sententia esse potest, Christum mortuum esse anno 34. ætatis expleto, & 35. inchoato. Quæ licet à nullo authorum, (vt reor) asseratur: videtur tamen posse colligi ex probabilibus principiis. Primum est, Christum baptizatum esse anno trigesimo ætatis expleto. Secundum post integrum annum effecisse miraculum in nuptiis. Tertium à nuptiis vsque ad mortem Christi quatuor paschata numerari à Ioanne, id est, tres anni integri, & aliquot menses. Ex ijs ergo simul sumptis necessario concluduntur triginta quatuor anni integri, & aliquot menses ætatis Christi. Nihilominus autem censo opinionem hanc improbabilem esse, quia licet ex sola historia Evangelica non possit conuinci, hanc sententiam esse falsam, & improbabilem (vt discursus factus ostendit) tamen adiuncta Græca, Romanaque historia communiter recepta, nullo modo sustineri potest. Quia oportuisset Christi mortem contigisse in ducentesima tertia Olympiade, & vigesimo anno imperij Tiberij, quod non potest vlla cum probabilitate affirmari, vt videbimus. Quocirca quamuis illa tria principia singula per se probabilia sint: tamē omnia illa simul coniungere non est probabile, quod in rebus probabilibus sepe euenit.

I. Iam 61.

Tertia sententia est, Christum mortuum esse expleto trigesimo ætatis anno. Nam initio illius baptizatus est, & in illo prædicauit iuxta illud Isaia 61. *Vt prædicarem annum acceptabilem Domino*, & illo finito mortuus esse asseritur. Hæc fuit sententia Valentini,

& Gnosticorum, vt refert Irenæus supra, & Epiphanius. Irenæus hæres. 51. vbi eam impugnatur. Et eandem sententiam tenuit Clemens Alex. lib. 1. Stromat. qui dicit expleto trigesimo anno, Christum mortuum esse, & Iulius Africanus, apud Hieronymum Daniel 9. Refert etiam potest Lactantius lib. 4. de vera sapientia cap. 10. vbi ait Christum fuisse crucifixum anno 15. imperij Tiberij, quem fuisse trigentesimum ætatis Christi constat ex Luca. Et eodem modo errauit Tertul. lib. contra Iudæos capite 8. (vt notauit Eusebius in Chronico Olympiade 194.) de cuius sententia supra diximus agentes de prædicatione Christi. Et ad hanc sententiam videtur alluisse Augu. epist. 80. cum dixit. *A natiuitate Domini hodie computantur anni ferme quadringenti viginti, à resurrectione autem, vel ascensione eius annis plus minus trecenti nonaginta.* Sentit ergo à natiuitate ad resurrectionem solum triginta annos fluxisse. Sed cum Augustinus dicat, *sermo, & plus, minus*, non exacte rationem temporis habuit. Quod vero idem Augustinus lib. 18. de Ciuit. capit. vltimo dicit, Christum passum esse sub consulis Rubellio Gemino, & Ruffo Gemino, quorum consulatus in annum 15. Tiberij incidit, vt constat ex historiis: videtur potius in Consulibus, quam in Christi ætate, à Tertulliano, & aliis scriptoribus deceptus.

Quarta sententia est, Christum obiisse anno trigesimo primo ætatis expleto, inchoato trigesimo secundo. Ita senserunt Seuerus Sulpitius libro secundo sacrae historiae, Philastrius lib. de hæresibus capite de hæresi circa annos Christi. Atque eadem sententia tribui potest Cyrill. Alexand. Casiodoro, & Apollinari Laodæceno supra citatis in disputat. de doctrina Christi scetio. 3. quantenus dicunt, Christum duobus tantum annis prædicasse. Et tandem tradit Paulus Orosius lib. 7. Hist. cap. 4. dum inquit, Christum esse mortuum anno 17. imperij Tiberij. Sed hæc duæ sententiæ etiam sunt plane falsæ, & improbabiles. Quia repugnant Evangelio, ex quo (vt supra vidimus) euidenter concluditur, Christum cepisse prædicare post 29. annum ætatis, & vt minimum prædicasse tribus annis integris, & aliquot mensibus. Quo argumento tertia sententia euidentissime refutatur. Quarta vero aliquo modo respondere posset Christum non habuisse triginta annos expletos, quando fecit miraculum nuptiarum: postea verò solum prædicasse duobus annis: hoc enim probabile est (vt supra vidimus) sed hæc etasio non reddit illam opinionem probabilem, quia confideratis verbis Luc. c. 3. & quæ facta narratur à Christo à tempore baptismi vsque ad nuptias, non est verisimile, Christum nondum expleuisse tunc trigentesimum annum ætatis. Nam baptizatus dicitur. *Quass annorum triginta*, & postea ieiunauit quadraginta diebus, congregauit discipulos, & cæc. Adde necessarium esse dicere, in illo primo paschate, cuius Ioannes meminit cap. 2. in quo Christus eiecit ementes & vendentes de templo, habuisse iam tunc saltem triginta annos, & tres menses: alioqui habuisset tantum viginti nouem annos, & tres annos. Quare in baptismo non habuisset viginti nouem annos integros, quia non potuit baptismus non distare ab illo paschate ultra tres menses. Quia (vt dictum est) illo tempore Christus ieiunauit, tentatus est, congregauit discipulos, fecitque miraculum nuptiarum, & alia quæ Ioannes narrat ca. 1. & 2. At vero ab illo primo paschate vsque ad mortem Christi, vt minimum fluxerint duo anni integri, quia Ioannes euidenter numerauit tria paschata, ergo nullo modo sustinere potest: quin Christus expleuerit trigentesimum secundum ætatis annum. Quod etiam ex prophana historia cum Evangelica coniuncta clare conuincitur potest, vt in sequentibus sententiis enarrandis videbimus.

Quinta ergo sententia valde probabilis est, Christum mortuum esse expleto trigesimo secundo æta-

Epiphanius, Clem. Alex., Iul. Africanus, Hieron., Lactantius.

Lactantius, Tertullianus, Eusebius.

Augustinus.

Augustinus.

Seuerus Sulpitius, Philastrius, Cyrillus Alexandrinus, Casiodorus, Apollinarius.

Paulus Orosius.

Luc. 3.

Ioan. 20.

Epiph.

Euseb.

Beda.

Niceph.

Io. Dried.

Canus.

Pereir.

Christus tri-

gesimum

quartum

annis annu-

agens mori-

tur.

Beda.

Marian.

Scotus.

Onuph.

Genebr.

Caj. Baron.

Christophom.

Cedren.

Nict.

Hierony.

Pereir.

Euseb.

Beda.

etatis anno: & inchoato trigesimo tertio. Hoc sentit Epiphanius. hares. 78. dicens, *Christum crucifixum esse anno trigesimo tertio sui aduentus in carne*. Et colligitur ex omnibus authoribus, qui dicunt Christum obisse anno 18. imperij Tiberij, ut ex dicendis patebit. Illud autem affirmant Euseb. in Chronico, Beda libro de ratione temporum capit. 7. & lib. de sex aetatibus, Niceph. lib. 1. hist. c. 40. Et ex recentioribus hanc sententiam defendunt Ioannes Lucidus lib. de vero die passionis Christi, Dried. lib. 3. de dogmatibus tract. 3. capit. 5. 4. parte, Canus lib. 11. de locis cap. 5. & 6. & Benedictus Pereirus lib. 11. in Daniel. questio. 7. Hæc vero sententia variis modis ab ijs authoribus explicatur iuxta diuersa principia supra posita de ætate, in qua baptizatus est Christus, & de tempore, in quo prædicauit, & de anno, qui inter baptismum & miraculum nuptiarum intercessit. De quibus satis in superioribus dictum est. Nonnulla verò generalia fundamenta huius sententiæ postea expendemus.

Sexta igitur sententia, quam nos probabiliorē existimamus est, Christum Dominum mortuum esse expleto trigesimo tertio anno ætatis, annum ætatis trigimum quartum. Hanc docet Beda lib. de ratione temporum capite 4. ubi inconstanter dicit, hanc esse Ecclesiæ fidem, quam vsu quodam, & traditione Ecclesiastica confirmat. Et eandem tenet Marianus Scotus in Chronico. Et ex recentioribus Onuphrius in Fastis, Genebrardus in Chronico, & Cæsar Baronius in Annalibus, anno 34. qui refert Chrysof. Cedrenum, Nictam, & Hieronymum. Et hæc sententia necessario sequitur ex principiis positis à nobis in superioribus. Diximus enim Christum baptizatum esse inchoato anno trigesimo ætatis, & post annum miraculum nuptiarum edidisse, & postea numerari quatuor paschata à Ioanne, ergo necessario concluduntur triginta tres anni, & tres menses. Quia verò annus ille à baptismo ad nuptias à multis in dubium reuocatur, loco illius sumam aliud principium, quod certius existimatur etiam ab ijs scriptoribus, qui aliud negant, quique quintam sententiam defendunt: nimirum Christum aquam in vinum commutasse die sexto Ianuarij: quam esse vetustissimam traditionem, vsu, & observationem Ecclesiæ Catholicæ, communemque scriptorum sententiam, affirmat Benedictus Pereirus dicto lib. in Daniel. questio. 6. Neque ego reperio aliquem authorem Catholicum hoc negasse. Hinc ergo fit, Christum eo tempore, scilicet ante tredecim dies expleuisse ætatis annos. Quæro igitur, an expleuerit tunc trigesium, & inchoauerit trigesium primum, vel potius expleuerit vigesimum nonum, & inchoauerit trigesium. Hoc posterius dici non potest, quia hinc sequitur fuisse baptizatum Christum duobus, vel tribus mensibus antequam expleat vigesimum nonum annum. Quia (ut supra ostendi) necessarium fuit baptismum antecedere nuptias saltem tribus, vel quatuor mensibus. Consequens autem illud omnino falsum est (ut supra vidimus) ergo necessario dicendum est primum, scilicet, Christum triginta iam annos natum in nuptiis patrasse miraculum: ergo addendo quatuor paschata, quæ numerat Ioannes, concluditur necessario prædicta ætas triginta trium annorum, & aliquot mensium. Et confirmari potest hæc sententia, computando annos Christi per Olympiades Græcorum. Ad quod suppono primo, initium Olympiadum in mense Iunio esse sumendum, ut late deducit Onuphrius lib. 1. factorum. Suppono deinde, Christum Dominum natum esse anno 3. centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis, ut supra etiam ostendimus ex Eusebio in Chronico, Beda in libro de sex ætatibus, & aliis. Tertio pono Christum mortuum esse anno 4. ducentesimæ secundæ Olympiadis, quod omnes fere scriptores sine controuersia admittunt;

Fr. Suarez tom. 2.

A ex Euseb. in Chronico. ubi ex Phlegonte refert miraculosam solis defectionem, in passione Domini factam, illo anno 4. ducentesimæ secundæ Olympiadis accidisse. Ex his ergo concluditur necessario prædictus annorum numerus. Nam ex centesima nonagesima quarta Olympiade Christus vixit sex menses tertij anni illius Olympiadis, & præterea annum integrum. Quia cum initium anni Olympiaci sumatur in fine Iunij, & Christus natus sit in fine Decemb. aperte concluditur natum esse in dimidio illius anni: natus est aut in tertio anno illius Olympiadis, vixit ergo anno, & dimidio illius. Sed præterea vixit octo Olympiades integras minus tribus mensibus, tot enim defunt vsque ad ducentesimam quartam, in cuius anno quarto, mense Martio, id est, nono mense illius ultimi anni Olympiaci, mortuus est Christus: octo autem Olympiades continent triginta duos annos, ut per se constat: ergo si addas annum cum dimidio, & tres menses sumas ad complendas octo Olympiades, colliges ætatem Christi triginta trium annorum, & trium mensium.

Duo verò sunt, quæ huic sententiæ maxime obstat videntur. Vnum pendet ex principiis Astronomicis, quod postea agentes de die Paschatis attingemus. Alterum oritur ex computatione secundum Romanam Chronologiam. Posuimus enim supra Christum natum esse anno 42. imperij Augusti, ac præterea diximus Augustum imperasse tantum quinquaginta sex annis, vixit ergo Christus imperante Augusto 41. annis: Sed iuxta communem fere omnium sententiam Christus mortuus est 18. anno imperij Tiberij, ut docet Euseb. in Chronico, Beda lib. de sex ætatibus, & de ratione temporum, c. 7. Epiph. Marian. lib. de ponderibus, & mensuris. Marianus Scotus in Chronico, Niceph. Calixtus lib. 1. Histor. cap. ultimo & Nicephor. Gregoras in Chronographia. Sed decem & octo anni supra quatuordecim reddunt triginta duos. Ostendimus item supra inter finem imperij Augusti, & initium Tiberij, nullum tempus intercessisse, ergo. Et potest hoc ipsum aliter explicari. Nam diximus supra, Christum esse baptizatum, cum inchoaret trigesium annum: dicit autem Lucas baptizatum esse 15. anno imperij Tiberij, ergo si mortuus est 18. anno eiusdem Tiberij non potuerunt intercedere à baptismo vsque ad mortem nisi tres anni, & aliquot menses, ergo non potuit explere Christus trigesium tertium ætatis annum.

Hæc difficultas duobus modis impediri potest. Prior est imperium Augusti computari posse à morte Iulij Cæsaris, vel à primo consulatu Augusti, & priori modo Christum natum esse quadagesimo secundo anno imperij Augusti, posteriori autem modo in quadagesimo primo. Atque ita ab illo anno vsque ad 18. imperij Tiberij fluxisse triginta tres annos integros, & aliquot menses. Hunc modum dicendi defendit Cæsar Baronius in apparatu Annalium, & anno trigesimo quarto. Sed hæc sententia nullo modo nobis probatur. Primo, quia ex illa sequitur, Christum esse baptizatum post expletum trigesium ætatis annum, quod non consonat Evangelio. Secundo, quia iuxta hanc computationem, vel negandum est, intercessisse annum inter baptismum, & miraculum nuptiarum, vel negandum est à miraculo nuptiarum vsque ad mortem Christi fluxisse quatuor paschata: vel denique dicendum esset, Christum ultra triginta quatuor annos integros vixisse. Deinde iuxta prædictam sententiam, natiuitas Christi non in tertio: sed in secundo anno centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis esset statnenda, quod Eusebio repugnat, & aliis fere scriptoribus. Posterior ergo responsio sit, Christum non decimo octavo, sed decimo nono anno imperij Tiberij mortuum esse. Ita docuit Onuphrius libro 2. factorum, Et videtur plane colligi ex Chronico Eusebii.

LI 3 febrij

sebij. Ponit enim initium imperij Tiberij, in principio anni secundi centesimæ nonagesimæ octauæ Olympiadis: mortem autem Christi in quarto anno ducentesimæ secundæ Olympiadis circa finem, vt superius explicatum est, ergo vixit Christus in imperio Tiberij decē, & nouem inchoatis annis. Nam totidem faciunt quinque Olympiades dempto primo anno vnus, & parte postremi anni vltimæ Olympiadis. Assumptum patet ex supra dicta historia Phlegontis referentis, eclipsim mortis Christi in anno quarto ducentesimæ secundæ Olympiadis accidisse. Quo argumento pressus Baronius supra duobus modis respondet. Primo, mendosum esse locum, & legendum esse Tertio anno, vbi habetur, Quarto, quia Eusebius referens verba Phlegontis, ponit ea in tertio anno illius Olympiadis, ergo non est verisimile, ad confirmationem suæ sententiæ adduxisse historiam sibi aperte repugnantem. Secundo respondet Phlegontem non numerasse annum quartum illius Olympiadis more Græcorum: sed secundum Romanam computationem, id est, appellasse illum quartum annum, quia sub eisdem Consulibus, & eodem anno 18. imperij Tiberij, quartus annus illius Olympiadis inchoatus est, quāuis ante initium eius, atque adeo in tertio anno illius Olympiadis reuera eclipsis illa acciderit. Sed quod ad hanc posteriorem responsum spectat, mirum mihi videtur, & incredibile, Phlegontem Græcum historiographum, & egregium Olympiadum obseruatorem (vt Eusebius testatur) ac singulos annos singularum Olympiadum distincte numerantem, Romana potius computatione, quam Græca vsum esse. Prior vero responsio quam sit voluntaria, satis constat, pari enim facilitate dici posset vicio scriptoris errore irrepsisse in verba Eusebij, & vbi legitur: Decimo octauo anno imperij Tiberij legēdum esse. Decimonono. Fateor quidem apparere contradictionem in verbis Eusebij, Vnde autem orta sit, non satis reperio.

SECTIO II.

Quid fuerit Pascha Iudeorum, & quo tempore celebraretur, & ab azymorum festo quomodo differret.

Explicato anno mortis Christi, vt de mense, ac die differamus, quoniam ex Euangelio solum constat, Christum in Paschate, seu primo die Azymorum esse mortuum, necessario sumendum esse initium ab explicatione diei, in quo Iudei Pascha celebrant. Cuius sollemnitate fundamentum erat illa lex lata Exod. 12. Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas, & seruabitur cum vsque ad cinimum quartum diem mensis eius, immolabitque eum vnioersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edens carnes nocte illa assas agni, & azymos panes cum lactuicis agrestibus, & comedetis festinantes. Est enim phase, id est, transitus Domini. Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam sollemnem Dominum in generationibus vestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis. In die primo non erit fermentum in domibus vestris. Dies prima erit sancta, atque sollemnis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis. Hæc sunt Scripturæ verba, quæ ad nostrum institutum spectant, quam nonnulla verba in eis recensendis, prætermissa sint.

In quibus exponendis primum omnium aduertendum est, duo præcepta, duasque sollemnitates, ac festa Iudeorum in eis contineri. Alterum appellatur Pascha, seu Pascha, alterum festum azymorum, quæ duo interdum confunduntur, & alterum pro altero ponitur, quia simul incipiebant: proprie ta-

men sunt reuera distincta, vt expresse docet Iosephus lib. 3. antiq. cap. 10. & notarunt Cyrill. lib. 9. in Leuit. Beda in lib. hymnorum, qui habetur tomo 1. Abul. 2. part. sui defensorij c. 3. & Francisc. Tolet. in Ioan. c. 7. annotat. 2. Sunt autem multa discrimina obseruanda inter hæc præcepta, quæ plurimum lucis huic disputationi afferent.

Primo ergo consideranda est materia, & forma horum præceptorum, & in quo consisteret vtraque dictarum festiuitatum. Nam præceptum de azymis præcipue videtur fuisse negatiuum, eiusque materia erat, vt abstinere à pane fermentato: consequenter vero, quia non poterant omnino abstinere ab esu panis, præcipiebatur esus azymi panis, non simpliciter, & absolute: sed si quis pane vti vellet. Nam si posset aliquis, & alius cibis vti, quantum est ex vi huius præcepti, non peccaret, dummodo fermentatum non comederet. Quia Deus hoc præcepto non per se intendebat præcipere esum panis: sed designare qualitatem eius, vt per se constat. Præcipiebatur præterea hac lege, vt prima, & vltima die azymorum ab omni opere seruilis esset feratio, & quo ad hanc partem etiam erat præceptum formaliter negatiuum, quanquam finis eius esset, vt illis diebus cultui Dei vacarent. Præter hanc vero aliquid etiam positium præcipiebatur, nimirum vt illis diebus varia sacrificia offerrentur, vt patet Numer. 28. vbi de iis diebus azymorum sic præcipitur. Dies prima venerabilis, & sancta erit, omne opus seruale non facietis in ea, offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem, &c. & infra. Ita facietis per singulos dies septem dierum. Et rursum. Dies quoque septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis, omne opus seruale non facietis in eo. De his vero sacrificiis populus participare poterat, quantum ex 2. Paral. cap. 35. colligi potest. Quamuis de hirco, qui iis diebus pro peccato offerebatur, refert Ioseph. libro 3. antiq. ca. 10. in vsum sacerdotum solitum fuisse referuari. Adde præterea, secundo die azymorum præceptum esse Leuit. 23. offerri manipulum primitiarum.

At verò aliud præceptum erat affirmatiuum, duoque præcipue continebat: primum immolationem agni: alterum, esum eius cum quibusdam circumstantiis. Primum continetur illis verbis. Immolabitque eum vnioersa multitudo Israel ad vesperam. Quod præceptum supponebat præparationem agni à decima die mensis, & conditiones agni, scilicet vt esset anniculus, & sine macula. Secundum autem continetur illis verbis. Eredens carnes nocte illa assas igni, & azymos panes, &c. Vnde in hac lege sicuti directè præcipitur esus agni, & lactuicarum agrestium, & aliarum circumstantiarum, ita & vltus azymorum: consequenter vero prohibentur illo præcepto quædam alia, scilicet vt nihil crudum vel coctum aqua comederetur, &c. Et in hac posteriori parte huius præcepti nulla est difficultas, comederetur enim agnus in singulis domibus, & ab omnibus tam sacerdotibus, quam laicis.

At vero in priori parte difficile est explicatu, vbi & à quibus offerendum esset illud sacrificium agni, id est, an in templo, & à sacerdotibus, nec ne. Et est ratio dubij, quia Exod. duodecimo, nulla facta mentione sacerdotum dicitur. Immolabitque eum vnioersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & sument de sanguine eius, & ponent super vtrumque postem, ac in superliminibus domorum. Quibus verbis indicatur in singulis domibus, & à quolibet è populo fore sacrificandum. Vnde Philo. libro 3. de vita Moysis, sic scribit. Eius mensis luna decima quarta sub ipsum tempus, quo luna suum orbem solet complere lumine, celebratur migrationis publicæ festiuitas, quam Chaldaice Pascha nominant. Quo tempore, non vi alias plebei homines victimas adducunt ad altare mactandas à Sacerdotibus, sed, iubente

Celebratur Pascha. & festum azymorum longe diuersa.

Num. 28. 2. Para 35. Ioseph. Leuit. 23.

Dubium.

Exod. 12.

Philo.

Euseb.

Ioseph. Cyrill. Beda. Abulens. Tolet.